

celkové výsledky voleb prostřednictvím návrhu na jejich neplatnost dle § 66 ZVPR ČR. Důvodem mohou být, mimo jiné, právě i tvrzená porušení etických aspektů kampaně. Neplatnosti volby prostřednictvím § 66 ZVPR ČR se může domáhat fakticky každý volič, z titulu svého postavení pak dále poslanec, senátor či občan, pokud navrhnul kandidáta na prezidenta republiky.⁶⁷⁷ Legitimace k podání takového návrhu je tak poměrně široká. Návrh na neplatnost volby je třeba podat nejpozději do 7 dnů po vyhlášení výsledků Státní volební komisí, a to k Nejvyššímu správnímu soudu.⁶⁷⁸ To mimo jiné znamená, že návrh nelze podat před vyhlášením výsledků Státní volební komisí a jedná se skutečně o přezkum kompletně proběhnuvších voleb.

Podmínkou úspěšnosti výše uvedeného návrhu na neplatnost volby je, že byla porušena ustanovení zákona způsobem, který mohl ovlivnit výsledek volby prezidenta, což je ostatně požadavek dlouhodobě uplatňovaný v judikatuře týkající se obecně všech voleb v České republice.

Samostatnou kapitolou je pak využití ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy. Ústavní stížnost je na rozdíl od návrhu na neplatnost voleb institut obecný, ne-specifický jen pro volbu prezidenta, kdy stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy se může ochrany domáhat obecně kdokoliv, kdo tvrdí, že došlo k zásahu do jeho ústavně garantovaných práv.

8.1 Etičnost jako čestnost a poctivost

Jak uvádí důvodová zpráva k ZVPR ČR, etická pravidla vedení volební kampaně jsou v české úpravě vymezena záměrně velmi obecně s tím, že bližší mantinely by měla stanovit až soudní judikatura.⁶⁷⁹ Zákonná úprava tak stanoví pouze tolik, že volební kampaň má probíhat čestně a poctivě, zejména pak nesmí být o kandidátech zveřejňovány nepravdivé údaje.⁶⁸⁰ Zákon také stanovuje povinnost, aby propagační materiály, ať již ve prospěch či neprospěch některých kandidátů, obsahovaly informaci o jejich zadavateli a zpracovateli.⁶⁸¹

⁶⁷⁷ Dle zákona je to každý občan zapsaný do stálého seznamu, zvláštního seznamu vedeného zastupitelským úřadem a dále poslanci, senátoři nebo občan, kteří navrhli kandidáta na prezidenta republiky.

⁶⁷⁸ Samotné podání návrhu a následné řízení je podrobně upraveno v zákoně č. 150/2002 Sb., soudním řádu správním.

⁶⁷⁹ Vládní návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky). In: *sněmovní tisk č. 613, 2012, s. 63.*

⁶⁸⁰ § 35 ZVPR ČR.

⁶⁸¹ § 25 ZVPR ČR.

Porušení požadavku na čestné a poctivé jednání, stejně jako na nezveřejňování nepravdivých údajů o kandidátech, se však i přes výše uvedená pravidla stalo smutnou realitou celé kampaně. S ohledem na to byla k NSS a ÚS podána řada stížností, konkrétně „*Nejvyšší správní soud obdržel celkem 109 návrhů týkajících se volby prezidenta, z nich 64 odmítl pro opožděnost nebo z jiného důvodu, 24 se zabýval meritorně*“.⁶⁸² Oba soudy pak svými rozhodnutími naplnily obecnou zákonnou úpravu skutečným obsahem. Pro účely práce byla k rozboru vybrána dvě usnesení NSS, a sice č.j. Vol 44/2013-72 navrhovatele J. Š. a Vol 27/ 2013-83 navrhovatelky P. K. První z nich především pro jeho největší rozsah v dané problematice, druhé pak pro to, že bylo následováno podáním stížnosti k ÚS. V podobné věci však rozhodoval NSS i v jiných případech, u všech se zamítavým výsledkem (viz usnesení NSS č.j. 18/2013-42, č.j. 15/2013-77, nebo č.j. 38/2013-69).

Zpracování rozhodnutí NSS a ÚS se zde liší od předešlých kapitol v tom směru, že jednotliví aktéři jsou zde již uváděni i se jménem. Důvodem je fakt, že většina sporných situací nastala až před druhým kolem hlasování, což znamená, že aktéři zde byli již pouze dva, a to M. Zeman a K. Schwarzenberg. Kromě toho, povědomost o dále rozebíraných problémech je tak široká, že anonymizovat obě strany již na rozdíl od předešlých kapitol zkrátka nemá smyslu.

Přejdeme nyní k věci. Navrhovatelé uváděli, že M. Zeman, členové jeho volebního štábu a další osoby jednající v jeho prospěch v průběhu volební kampaně porušovali zmíněná etická pravidla, a to tak hrubým způsobem, že porušení mohla ovlivnit výsledek celé volby.⁶⁸³ Podle navrhovatelů byla kampaň zvláště ve svém závěru vystavěna na lživých tvrzeních, která odporovala dobrým mravům a nebezpečně zasáhla do společenského a občanského smíru. Kromě toho, tvrzení M. Zemana měla mít nacionalistický, šovinistický a xenofobní charakter, čímž mělo být zasaženo do práv garantovaných Listinou základních práv a svobod a také do demokratických základů České republiky.⁶⁸⁴ Vedle toho bylo namítáno i porušení osobnostních práv K. Schwarzenberga, zejména práva na zachování osobní cti a dobré pověsti a práva na rovný politický boj. V důsledku mělo dojít k porušení práv všech voličů narušením rovné a svobodné soutěže politických sil.⁶⁸⁵

⁶⁸² ŠÍDLO, Jakub, BREZOVSKÁ, Katarína, PLÍŠKOVÁ, Zuzana. Výsledek přímé volby prezidenta platí. NSS odmítl všechny stížnosti. *Český rozhlas* [online]. 19. 2. 2013 [cit. 5. 2. 2014]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/vysledek-prime-volby-prezidenta-plati-nss-odmitl-vsechny-stiznosti--1177399.

⁶⁸³ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 2.

⁶⁸⁴ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 3.

⁶⁸⁵ Usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 1.

Navrhovatelé namítali, že nečestnost a nepoctivost kampaně M. Zemana nespočívala pouze v jednotlivých krocích a lžích, ale především v jejich vzájemné provázanosti. Byla vyslovena obava, že uplatněné manipulativní techniky by se při akceptaci současného stavu mohly stát normou pro volby prezidenta v budoucnu,⁶⁸⁶ což by mohlo vést k legitimizaci nečestných a nepoctivých metod, coby přijatelných prostředků k dosahování politických cílů.⁶⁸⁷ Navrhovatelé upozorňovali také na fakt, že někteří voliči nemají kvůli místu svého bydliště, míře dosaženého vzdělání, věku, nebo jiným sociálním okolnostem dostatečné prostředky pro srovnání a ověření jednotlivých informací. Neplatí proto předpoklad, že volič si na poskytnuté informace může udělat vlastní názor. K možnosti kandidáta se útokům bránit bylo uvedeno, že obrana nemá z principu dostatečnou sílu, neboť uvedení lži na pravou míru se zpravidla dostane jen minimální publicity oproti vyřčení lži samé.⁶⁸⁸

Návrhy uváděly celou řadu bodů, ve kterých se měl M. Zeman, jeho volební tým a podporovatelé dopustit porušení etických pravidel volební kampaně. Pro účely této práce nepovažuji za nutné zabývat se všemi, neboť se jedná o porušení často stejného charakteru, kdy jednotlivá vyjádření M. Zemana měla zavádějící, nebo nepravdivý charakter. Podrobněji bych se však věnoval uveřejnění inzerátu v deníku Blesk, který je vyobrazen níže.

Jeho protiprávnost byla navrhovateli spatřována ve dvou následujících bodech:

- byl vydán bez uvedení zadavatele,
- v některých svých bodech byl nepravdivý, popř. zavádějící, když jeho poslední bod měl dokonce naplnit znaky šíření poplašné zprávy.

Kromě toho je podle navrhovatelů třeba vzít v úvahu, že deník Blesk má denní čtenost asi 1 300 000 čtenářů. V tomto kontextu stojí za povšimnutí, že podle výzkumu agentury STEM MARK měl M. Zeman ve druhém kole prezidentských voleb nasbírat nejvíce nových hlasů v sudetských oblastech severozápadních Čech. To se nejeví jako úplně překvapivé vzhledem k tomu, že inzerát, stejně jako některé předcházející výroky M. Zemana, se měly nepravdivě vyjadřovat o postojích K. Schwarzenberga dotýkajících se právě otázky Sudet, resp. rušení Benešových dekretů.⁶⁸⁹

⁶⁸⁶ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 4.

⁶⁸⁷ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 20.

⁶⁸⁸ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 5.

⁶⁸⁹ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 13.

NEVOLTE

Karla Schwarzenberga

- **řekl, že by měl být prezident Eduard Beneš podle dnešních zákonů postaven před Haagský tribunál pro válečné zločince**
- **děkuje za podporu představiteli Sudetendeutsche Landsmannschaftu Berndu Posseltovi**
- **považuje poválečný odsun Němců za nespravedlivý, aniž bere na zřetel Mnichovský diktát, okupaci Československa a statisíce českých obětí II. světové války**
- **považuje „Benešovy dekrety“ za neplatné a tím připravuje půdu pro vrácení majetku potomkům válečných zločinců**

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/foto.aspx?foto1=MBB48c98b_inzerat1.jpg

Navrhovatelé byli přesvědčeni, že rozdíl 10 % hlasů mezi kandidáty ve druhém kole mohl být prokazatelně způsoben výše popsány porušeními ZVPR ČR, tedy jak inzerátem, tak řadou nepravdivých tvrzení ze strany M. Zemana a členů jeho volebního týmu. Pro rozhodnutí o neplatnosti voleb pak má podle nich s odkazem na znění § 66 odst. 2 ZVPR ČR dostačovat pouze možnost, nikoliv prokázaná skutečnost ovlivnění výsledků volby. Znění citovaného § 66 odst. 2 ZVPR ČR je přitom následující: „*Návrh na neplatnost volby prezidenta může podat navrhovatel, má-li za to, že byla porušena ustanovení zákona způsobem, který mohl ovlivnit výsledek volby prezidenta.*“⁶⁹⁰

Důležité na argumentaci NSS, kterou výše uvedené námitky zamítl, je v prvé řadě konstatování, že posláním NSS, jakožto volebního soudu, nemůže být zastávání pozice „monopolního ochránce korektnosti“ celého volebního procesu.⁶⁹¹ NSS uvádí, že jsou to především voliči, komu přísluší hodnotit volební kampaň jednotlivých kandidátů a jejich chování během ní a že sám NSS by měl být pouze jakousi poslední instancí v případě, že se kampaň zjevně vymkne zákonem nastaveným pravidlům. NSS uvádí, že není jeho úkolem sledovat jednotlivosti kampaně a posuzovat každý krok některé ze stran z hlediska etiky a vkusu.⁶⁹² Tento úkol, dotýkající se i otázek práva správního, trestního či občanského, přísluší podle NSS i jiným orgánům veřejné moci a je věcí kandidátů a voličů, aby se svojí aktivitou zasadili o férovost voleb.⁶⁹³ ÚS jako příklad takových prostředků uvedl např. zkrácené řízení o tiskových opravách a omluvách, žalobu na ochranu osobnosti nebo prostředky trestního práva.⁶⁹⁴ Uvedené konstatování NSS a ÚS tak lze chápat jako výzvu kandidátům, aby případná porušení pravidel volební kampaně řešili především cestou trestně- a občanskoprávní. Podobné doporučení dává NSS i s ohledem na skutečnost, že v řízení dle § 66 ZVPR ČR lze rozhodnout pouze o neplatnosti voleb, což je zásah, ke kterému lze přistoupit pouze ve výjimečných případech.⁶⁹⁵

Ve věci samé NSS v prvé řadě relativizuje požadavek na „čestné a poctivé“ vedení volební kampaně. Uvádí, že při aplikaci těchto zákonem vymezených pojmů je třeba vycházet nejen z jejich vnímání v běžném životě, ale je třeba přihlídnout také k možnostem jejich uplatnění v rámci prezidentské

⁶⁹⁰ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 21.

⁶⁹¹ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 37.

⁶⁹² Usnesení NSS Vol 27/2013- 83 odst. 13.

⁶⁹³ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 37.

⁶⁹⁴ Nález Pl. ÚS 21/13 odst. 3.

⁶⁹⁵ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 37.

kampaně. Ta je podle NSS z podstaty věci vyhrocená a založená jak na pozitivní prezentaci sebe sama, tak na negativní prezentaci protikandidátů. NSS konstatoval, že čest a poctivost nelze ztotožňovat s dobrými mravy podle soukromého práva, ani je nelze ztotožňovat s obecnou morálkou. Nedostatek etiky podle NSS nečiní sám o sobě nějaké jednání protiprávním. V tomto bodě odkázal NSS na klíčový náleží ÚS Pl. ÚS 73/04 ve věci J. Nádvorníka, o kterém bude hovořeno dále.⁶⁹⁶ Relevantním se jeví rovněž názor vyslovený již dříve Ústavním soudem, a sice že požadavek na nezveřejňování nepravdivých informací v rámci volební kampaně je nutno chápat restriktivně, neboť je zároveň nutno přihlížet k čl. 17 odst. 2 LZPS, který zakotvuje právo na informace, a čl. 21 LZPS zakotvující právo na rovný přístup k voleným funkcím.⁶⁹⁷

Dále NSS konstatoval, že pro to, aby mohl rozhodnout o neplatnosti prezidentské volby, musely by být splněny tři základní body:

1. porušení zákona,
2. vztah mezi porušením zákona a výsledkem volby,
3. dostatečná intenzita porušení.

Aby byl splněn bod 3., pak by měla podle NSS dosahovat nezákonnost takového stupně, že se lze důvodně domnívat, že nebýt této nezákonnosti, dotyčný kandidát by nebyl vůbec zvolen.⁶⁹⁸ Navrhovatelům pak přisvědčil, že k prohlášení voleb za neplatné přitom nemusí docházet jen v případě jedné intenzivní protizákonnosti, ale také možnou kumulací porušení méně závažných, a to zejména pokud jsou učiněny tak, že na ně nelze s úspěchem reagovat.⁶⁹⁹ NSS výslovně uvádí: „*Jinak řečeno, v případech, kdy je namítána nekorektnost vedení kampaně některým z kandidátů, musí soud hodnotit nejen jednotlivé skutky (...) z hlediska jejich závažnosti a intenzity (...), nýbrž také z hlediska jejich načasování. Lze si tak – v obecné rovině – představit případy, kdy i protiprávní útoky menší intenzity mohou nabýt významu při hodnocení korektnosti kampaně jako celku, pokud jsou učiněny v době, která kandidátovi fakticky znemožňuje na ně jakkoliv efektivně zareagovat.*“⁷⁰⁰

⁶⁹⁶ Usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 12.

⁶⁹⁷ Nález Pl. ÚS 526/98 odst. 3.

⁶⁹⁸ V tomto směru se NSS odvolal na některá starší rozhodnutí svoje (např. usnesení NSS č.j. Vol 6/2004-12 ve věci stížnosti na volby do Evropského parlamentu), nebo některé náleží Ústavního soudu (opět zmíněný náleží ÚS ve věci J. Nádvorníka), zdroj: usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 9.

⁶⁹⁹ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 38.

⁷⁰⁰ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 41.

S ohledem na výše uvedené NSS konstatuje, že řada navrhovatelů napadených tvrzení M. Zemana se mnoha lidem skutečně mohla jevit jako nekorektní, demagogická a některá dokonce lživá. S výjimkou těch lživých však NSS zároveň připouští, že zákaz manipulativních praktik během volební kampaně by byl v podstatě nereálný a NSS by se stavěl do role arbitra slušnosti a etiky, což mu nepřísluší.⁷⁰¹ Kromě toho, K. Schwarzenberg dostal možnost na většinu tvrzení reagovat, takže se podle NSS až na výjimku uvedenou dále jednalo o souboj v rámci pravidel volební kampaně,⁷⁰² a to tím spíše, že za některé výroky se M. Zeman svému protikandidátovi měl omluvit.⁷⁰³

Kritičtější stanovisko zaujal NSS pouze ke zmiňovanému inzerátu v deníku Blesk. U něho konstatuje závažné porušení ZVPR ČR, a to konkrétně:

1. Inzerát vyšel v první den druhého kola prezidentské volby. Díky tomu neměl K. Schwarzenberg možnost na inzerát reagovat.⁷⁰⁴
2. Nebyl uveden zadavatel inzerátu. Tím se nakonec ukázal být advokát V. Zavadil, dle slov NSS „bývalý důstojník komunistické státní bezpečnosti, což byla klíčová represivní složka zločinného komunistického režimu“.⁷⁰⁵
3. Inzerát obsahoval minimálně jedno prokazatelně nepravdivé tvrzení, včetně několika dalších zavádějících, nebo spekulativních.⁷⁰⁶

Dále NSS navrhovatelům přisvědčuje, že deník Blesk každodenně „zasahuje výrazně více než 1 milion čtenářů“, v důsledku čehož lze hovořit o jeho nikoliv marginálním vlivu na veřejné mínění. Celkově NSS konstatoval, že „Intenzita porušení volebního práva ve vztahu k inzerátu v deníku Blesk je bezesporu mimořádně velká.“⁷⁰⁷

Vzdor všem uvedeným faktům NSS dospěl k závěru, že ani v případě inzerátu v deníku Blesk nebyla splněna podmínka č. 3., tedy že porušení nedosahovalo dostatečné intenzity. NSS argumentoval především vysokým rozdílem v počtu odevzdaných hlasů pro oba kandidáty, kde podobný inzerát podle NSS nemohl volební výsledky skutečně ovlivnit.⁷⁰⁸ NSS se na-

⁷⁰¹ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 40.

⁷⁰² Usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 14.

⁷⁰³ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 45.

⁷⁰⁴ Usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 16.

⁷⁰⁵ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 44.

⁷⁰⁶ Usnesení NSS Vol 27/2013- 83 odst. 15.

⁷⁰⁷ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 44.

⁷⁰⁸ Usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 16.

konec v případě „kauzy inzerátu“ vyslovil v souladu s názorem ÚS spíše pro uplatnění odpovědnosti toho, kdo se porušení přímo dopustil. V tomto směru je nutno mít na zřeteli, že spojitost mezi M. Zemanem a zadavatelem inzerátu V. Zavadilem nebyla nikdy prokázána. Opačný postup, tedy případné zneplatnění voleb ke škodě jednoho z kandidátů, by NSS považoval za rozpor s principem přiměřenosti zásahu veřejné moci.⁷⁰⁹

Jak je z výše uvedeného zřejmé, zákonná úprava počítá s upřesněním pravidel skrze soudní judikaturu. NSS a ÚS však v tomto směru zaujaly poměrně konzervativní stanovisko, které sice na jedné straně dává kandidátům a jejich podporovatelům žádoucí volnost ohledně způsobů a stylu vedení kampaně, avšak postiženým nedává na druhé straně takřka žádné možnosti ochrany v případě, že kampaň vedená soupeři přesáhne meze slušnosti a poctivosti. Navrhovaná řešení uvedená dále přitom byla za účelem větší přehlednosti rozčleněna do tří základních oblastí podle toho, jak se jim ve své argumentaci věnoval NSS.

8.1.1 Apel na jiné způsoby ochrany

Pokud jde o „doporučení“ NSS a ÚS kandidátům a jejich podporovatelům, aby případná porušení svých subjektivních práv řešili cestou občansko-právní a trestněprávní, nelze s takovým názorem než souhlasit. Jistě je právem každého, aby jakékoliv porušení svých osobnostních práv řešil např. cestou podání trestního oznámení pro trestný čin pomluvy. Podívejme se však, zda je takový způsob obrany efektivní i v rámci prezidentské kampaně. Pokud vyjdeme z předpokladu, že nejvíce porušení volebního zákona se odehrálo ve druhém kole prezidentské volby, a to nejzávažnější dokonce v první hlasovací den druhého kola, zjistíme, že jakýkoliv z nabízených způsobů obrany je prakticky nevyužitelný. Jistě, po podání trestního oznámení, jak to doporučuje NSS nebo ÚS, může příslušný soud konstatovat, že došlo např. ke spáchání trestného činu pomluvy. Takové rozhodnutí však přijde v řádu několika měsíců po volbách. Jaký pak bude z hlediska výsledku prezidentské volby jeho význam? Pochopitelně nulový, neboť tou dobou bude již nově zvolený prezident několik měsíců v úřadu. Podobně Ústavním soudem zmíněné právo na odpověď podle tiskového zákona je využitelné jen zdánlivě.⁷¹⁰ Ten, kdo byl dotčen nepravdivým výrokiem ji-

⁷⁰⁹ Usnesení NSS Vol 27/2013-83 odst. 17.

⁷¹⁰ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).

ného, má možnost žádat po vydavateli periodika uveřejnění odpovědi.⁷¹¹ Vydavatel však může odpověď uveřejnit až do 8 dnů ode dne doručení žádosti⁷¹² a teprve poté je možno obrátit se na soud. Soudní rozhodnutí pak bude opět otázkou měsíců nebo let. Zkrátka a dobře, taková ochrana poskytovaná v řádu měsíců a let je v okamžiku, kdy rozhodující jsou hodiny a dny, zcela bezpředmětná.

Trestněprávní a občanskoprávní ochrana z principu nemůže suplovat specifickou volební ochranu, neboť není schopna v relevantním časovém horizontu řešit problémy v prezidentské kampani se vyskytující. Rovněž je třeba uvážit, že ochrana osobnosti jako taková hraje i z pohledu prezidentských kandidátů až druhotnou roli. Primárním smyslem kandidatury a volební kampaně každého z kandidátů je totiž snaha být zvolen, nikoliv snaha hájit své dobré jméno. Ochrana občanskoprávní a trestněprávní však směřuje právě k této druhotné ochraně dobrého jména, nikoliv k ochraně dotyčné osoby jako kandidáta během prezidentské kampaně. Rozhodnutí po několika měsících může mít v nejlepším případě charakter jistého zado-stiučinění, ovšem v žádném případě nemůže napravit výsledek prezidentské volby.

8.1.2 Pojem čestnosti a poctivosti

V otázce čestnosti a poctivosti musím hned na úvod vyslovit zásadní nesouhlas s relativizací těchto pojmů, která je v rozhodovací činnosti NSS a ÚS zakotvena od rozhodnutí ÚS ve věci senátora J. Nádvořníka. Plně v tomto směru souhlasím s názory uvedenými v odlišných stanoviscích⁷¹³ F. Duchoně, I. Janů, M. Výborného a E. Wagnerové. Za všechny výše uvedené cituji M. Výborného: „*Ani ve volební kampani nemůže být dovoleno vše; hluboce nesouhlasím s tezí vyslovenou v odůvodnění nálezu, podle níž nelze tyto pojmy (rozumí se čestného a poctivého vedení volební kampaně) vykládat z hlediska obecné morálky, neboť jde o jejich použití v podmínkách volební kampaně, která není ničím jiným, než bojem o hlasy voličů; právě naopak pouze s obecnou morálkou lze tyto pojmy poměřovat, neboť dle mého úsudku není možno připustit, že kromě obecné morálky platí ještě morálka předvolební, zřejmě poněkud benevolentnější. I boj o hlasy voličů má a musí mít svá pravidla; ta jsou stanovena v rovině ústavní i zákonné. Dokonce, i kdyby volební zákon neobsahoval ustanovení (...) o povinné poctivosti a čestnosti*

⁷¹¹ § 10 TIZ.

⁷¹² § 8 TIZ.

⁷¹³ Jde o odlišná stanoviska právě v rámci rozhodnutí Pl. ÚS 73/04 ve věci J. Nádvořníka.

*volební kampaně pojednávající, nic by to neměnilo na tom, že nepoctivá a nečestná kampaň (zajisté při naplnění závažné intenzity) by ve svém důsledku narušovala svobodu a objektivitu voleb.*⁷¹⁴

Jestliže NSS argumentuje tím, že v případě některých prokázaných nepravd se M. Zeman následně omluvil, jedná se dle mého soudu o argument lichý. Zákon vyslovuje zákaz uvádět o kandidátovi nepravdivé informace a případná omluva na již dokonaném porušení zákona nemůže nic změnit – a ani zákon s možností zániku odpovědnosti v případě následné omluvy nijak nepočítá. Rovněž nelze než souhlasit s tvrzením navrhovatelů, že byť dojde k omluvě, nebudou její účinky nikdy dosahovat účinků samotného nepravdivého tvrzení. Např. v trestním právu se u dospělých v řízení přípravném a u mladistvých dokonce v řízení celém široce uplatňuje ochrana identity těchto osob. Jedním z důvodů tajezení totožnosti je difamující⁷¹⁵ účinek samotného obvinění. Ačkoliv se totiž následně může ukázat obvinění jako nedůvodné (tak jako se v případě prezidentské volby může ukázat tvrzení protikandidáta jako nepravdivé), nelze pominout, že již vyslovení obvinění (nepravdy o kandidátovi) může mít závažné negativní důsledky, čemuž má být právě utajením identity zabráněno. Dopad nepravdivých tvrzení, byť jsou následně odvolána, není dle mého názoru v souvislosti s prezidentskou kampaní (a politikou vůbec) radno ani přeceňovat, ovšem nelze jej ani zcela opomíjet, jak to činí NSS. Ten totiž snad až naivně předpokládá, že vyvrácením nepravdy se nepravda jakoby „vymaže“ a na voličích nezanechává žádných účinků.

Dále považuji za relevantní skutečnost, že porušení etických pravidel vedení kampaně ze strany M. Zemana a jeho volebního týmu bylo opakované. V souhlasu s argumenty navrhovatelů mám za to, že ze strany M. Zemana nedošlo k ojedinělým pochybením, ale naopak, že kampaň jím vedená byla na těchto zavádějících a nepravdivých tvrzeních do určité míry postavena. Závažnost problému přitom uznává i NSS, když připouští, že ke zneplatnění voleb není třeba pouze jednoho intenzivního zásahu, ale že naopak postačují porušení méně závažná, zato opakovaná. Tím spíše, že některá porušení měla dle mého názoru sama o sobě charakter spíše závažný.⁷¹⁶

⁷¹⁴ Nález Pl. ÚS 73/04, s. 23.

⁷¹⁵ Jinak jako „očerňující“ účinek.

⁷¹⁶ Usnesení NSS Vol 44/2013-72 odst. 38.

8.1.3 Požadavek dostatečného ovlivnění výsledků voleb

Klíčová se jeví podmínka NSS požadující dostatečnou intenzitu porušení zákonných pravidel vedení kampaně. V této problematice judikoval již dříve ÚS tak, že „S ohledem na význam voleb v demokratické společnosti a z něho vyplývající presumpci jejich ústavnosti a zákonnosti je třeba zdůraznit, že neplatnost voleb může způsobit jen takové závažné porušení volebního zákona, které zpochybňuje výsledky voleb a které odůvodněně vyvolává pochybnost o tom, zda volby a jejich výsledky jsou projevem skutečné vůle voličů. V právním státě musí mít každé konkrétní jednání předvídatelné právní důsledky.“⁷¹⁷ S obdobnou podmínkou nelze než souhlasit, neboť trvání na z pohledu zákona absolutně nezávadné kampani by mohlo vést k paralyzaci celého volebního procesu.

Pokud vyjdeme z informací, které ve svých usneseních za relevantní považuje samotný NSS, inkriminovaný inzerát v deníku Blesk velmi pravděpodobně přečetlo přes 1,3 milionu občanů, vyšel v den hlasování, takže se proti němu nebylo možno jakkoliv bránit, vyšel bez informace o zadavateli a rovněž prokazatelně obsahoval nepravdivé informace. Inzerát také zapadal do širšího kontextu tvrzení M. Zemana, které měly za cíl spojit jeho protikandidáta s nacismem⁷¹⁸ a sudetoněmeckým revizionismem,⁷¹⁹ a to jen na základě domněnek, popř. prokazatelných nepravd. Ve spojitosti s uváděnou kumulací dalších porušení pravidel kampaně nezbývá, než si položit otázku, kde lze podle NSS spatřovat onu hranici dostatečné závažnosti porušení pravidel volební kampaně.

Jen pro zajímavost lze upozornit na úpravu chorvatskou, která výslovně formuluje zákaz šířit nepodložená obvinění o jiných kandidátech, jejichž cílem je vzbudit u veřejnosti pochybnosti o věrnosti a vlastenectví dotčeného kandidáta.⁷²⁰ Při hrubém porušení těchto pravidel má tamní Ústřední volební komise písemně upozornit původce pomluvy na jeho prohřešek. V případě velmi hrubého porušení, naplňujícího například znaky trestného

⁷¹⁷ Nález ÚS Pl. ÚS 59/10 odst. 33.

⁷¹⁸ ŽIŽKOVÁ, Markéta. Zeman opírá útok na Schwarzenberga o článek antisemitského publicisty. *Lidovky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zeman-opira-utoky-na-schwarzenberga-o-clanek-antisemitskeho-publicisty-1o1-/zpravy-domov.aspx?c=A130121_135604_ln_domov_ziz.

⁷¹⁹ KACZOR, Jan. Mluvíte jako Sudeťák, řekl Zeman Schwarzenbergovi. *Lidovky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/aplousy-buceni-a-skandovani-duel-zeman-schwarzenberg-na-prime-pripomina-ring-1wa-/zpravy-domov.aspx?c=A130118_212137_ln_domov_jkz.

⁷²⁰ Čl. 2 IEK.

činu, má pak Ústřední volební komise povinnost dát příslušným orgánům podnět k zahájení šetření.⁷²¹ Odkazem na chorvatskou úpravu se snažím pouze upozornit na skutečnost, že zpochybňování věrnosti a vlastenectví kandidáta lze zvláště u volby prezidenta považovat za skutečně závažné.

Za neúnosnou dále považuji interpretaci NSS a ÚS, které fakticky vyžadují prokázání toho, že v daném případě by kandidát nebyl bez porušení volebních pravidel zvolen. Cituji z odlišného stanoviska ve věci J. Nádvorníka, konkrétně soudkyně I. Janů: „*Obligatorní podmínkou neplatnosti voleb je tedy podle tohoto ustanovení porušení ustanovení volebního zákona a současně skutečnost, že takové porušení volebního zákona mohlo způsobit ovlivnění výsledků voleb. Zákon přitom hovoří o možnosti ovlivnění výsledků voleb, nikoliv o tom, že k ovlivnění výsledků prokazatelně došlo. Tedy i pouhá možnost, že výsledky mohly být na základě konkrétního porušení zákona ovlivněny, je důvodem pro vyslovení neplatnosti voleb (...)* Mám tedy za to, že pokud výsledky voleb mohly být konkrétním porušením volebního zákona ovlivněny, není již, dle mého názoru reálné dovést, s jakým výsledkem by proběhla volba v druhém kole (...) Formulace zákona je v tomto smyslu logická, neboť v případě voleb nelze vždy s určitostí dovést, čím byly volební výsledky dány a na základě jakých úvah při hlasování voliči svůj hlas určitému kandidátovi odevzdali a čím byli či nebyli ovlivněni. Takové skutečnosti jsou neověřitelné, tedy jen spekulativní.“⁷²²

Dále NSS argumentuje, že mezi kandidáty byl při výsledku hlasování ve druhém kole rozdíl 476 234 hlasů, což znamenalo 9,61 % hlasů, viz následující tabulka:

Tabulka 51: Výsledky hlasování 2. kolo

Kandidát	Počet hlasů	Podíl hlasů (%)
Miloš Zeman	2 717 405	54,80
Karel Schwarzenberg	2 241 171	45,19

Dle mého názoru je však stejně tak potřebné zkoumat, jaký rozdíl byl mezi oběma postoupivšími kandidáty v kole prvním, k čemuž slouží Tabulka 52.

⁷²¹ Dopis č. 2 od Aleksandry Jozic-Hekovic, viceprezidentky Státní volební komise Chorvatské republiky.

⁷²² Nález Pl. ÚS 73/04, s. 21–22.

Tabulka 52: Výsledky hlasování 1. kolo

Kandidát	Počet hlasů	Podíl hlasů (%)
Zuzana Roithová	255 045	4,95
Jan Fischer	841 437	16,35
Jana Bobošíková	123 171	2,39
Taťána Fischerová	166 211	3,23
Přemysl Sobotka	126 846	2,46
Miloš Zeman	1 245 848	24,21
Vladimír Franz	351 297	6,84
Jiří Dienstbier	829 297	16,12
Karel Schwarzenberg	1 204 195	23,40

Rozdíl mezi oběma kandidáty v prvním kole činil 41 653 hlasů, což bylo pouhých 0,81 % hlasů odevzdaných v rámci celé prezidentské volby. Jen stěží si tak lze představit vyrovnanější kandidáty pro druhé kolo. Při hodnocení výsledků druhého kola je také nutno zohlednit fakt, že tyto výsledky již mohly být zkresleny právě v důsledku nepoctivě a nečestně vedené kampaně, jež druhému hlasování předcházela – cituji z odlišného stanoviska M. Výborného ve věci J. Nádvorníka: „... *povolební statistické údaje jsou již výsledkem možného „zatmění“ volebního výsledku v důsledku již zmíněné nezákonně a protiústavně vedené volební kampaně.*⁷²³

S ohledem na vše uvedené v tomto směru souhlasím s navrhovateli, že restriktivní přístup NSS znamená de facto rezignaci na ochranu volné, rovné a svobodné soutěže politických sil ve smyslu čl. 22 Listiny základních práv a svobod. S ohledem na čl. 5 Ústavy se pak takový přístup příčí základním demokratickým principům a neposkytuje účinnou soudní ochranu dotčeným právům ve smyslu čl. 36 Listiny.⁷²⁴

8.1.4 Uplatnění odpovědnosti těch, kdo porušili zákon

K požadavku NSS a ÚS, aby hlavní odpovědnost nesli především ti, kdo se dopustili porušení volebního zákona, lze uvést následující. NSS a ÚS požadavek formulovaly ve vztahu k inzerátu V. Zavadila v deníku Blesk, kde nebyla prokázána spojitost právě mezi V. Zavadilem jakožto zadavatelem inzerátu

⁷²³ Nález Pl. ÚS 73/04, s. 24.

⁷²⁴ Nález Pl. ÚS 21/13 odst. 1.

a M. Zemanem jako kandidátem, který z inzerátu těžil. NSS a ÚS chtěly svým rozhodnutím docílit stavu, kdy to bude sám V. Zavadil (obecně ten, kdo se dopustil porušení zákona), kdo ponese nepříznivé následky svého jednání, a nikoliv prezidentský kandidát, byť mu bylo takové jednání ve prospěch.

S požadavkem NSS a ÚS je třeba v zásadě souhlasit. Jistě si lze představit situaci, kdy osoba odlišná od kandidáta, ve snaze učinit volby neplatnými, skutečně způsobí velmi závažné porušení jejich zákonných pravidel. Nezákonnou „akci“ přitom spáchá zcela samostatně, bez spolupráce s jakýmkoliv kandidátem. NSS a ÚS v takové situaci zastávají názor, že uvedené jednání nemůže mít vliv na platnost voleb, neboť zkrátka není přičitatelné kandidátům a jakýkoliv zásah ze strany soudní moci je nepřípustný, neboť by byl neférový právě vůči kandidátům, kteří se žádného provinění nedopustili. Nechtěným důsledkem uvedeného přístupu však je, že lze s jeho pomocí veškerá etická pravidla kampaně poměrně jednoduše obcházet. Stačí, aby si kandidát zjednal třetí osobu, která vezme porušení pravidel kampaně „na sebe“.

Pouze pro zajímavost se podívejme na to, jaké následky měla „kauza inzerát“ pro její hlavní aktéry (deník Blesk a advokáta V. Zavadila). Bohužel zjišťujeme, že podobné porušování etických pravidel volební kampaně se bude za stávající úpravy i do budoucna jednoznačně vyplácet. Pro samotný deník Blesk totiž neměla kauza dopad naprosto žádný. V. Zavadil pak sice v kárném řízení před Českou advokátní komorou dostal nejprve pokutu ve výši 850 000 Kč, avšak ta byla následně po jeho odvolání snížena na 20 000 Kč, a to s odůvodněním že: *„Podle názoru odvolacího kárného senátu skutečně původně vyměřená pokuta (850 000 Kč – nejvyšší, jakou je možné v kárném řízení uložit) byla s přihlédnutím k majetkovým poměrům advokáta, které v odvolacím řízení doložil, k míře intenzity porušení pravidel a k tomu, že dosud nebyl kárně postižen, neúměrně vysoká.“*⁷²⁵ Takové vysvětlení ze strany České advokátní komory působí poněkud rozpačitě. Jestliže pokuta byla snížena v důsledku nepříznivých majetkových poměrů V. Zavadila, které měl v odvolacím řízení doložit, nutně se nabízí otázka, kde tentýž advokát čerpal částku v řádu několika milionů korun, které byly nutné k financování inzerátu v deníku Blesk. Důležitý je přitom rovněž fakt, že pokud by V. Zavadil nebyl zároveň advokátem, nedotkl by se jej postih žádný. Kárné řízení, v němž mu byla uložena výše uvedená pokuta, s ním totiž bylo vedeno právě a pouze z toho titulu, že je advokátem, a že se měl zadáním inzerátu dopustit porušení advokátských stavovských předpisů.

⁷²⁵ Za lživý inzerát z prezidentské kampaně padla jen malá pokuta. Echo24 [online]. 2014, 2014 [cit. 2015-12-01]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/iXM9j/za-lziviy-inzerat-z-prezidentske-kampane-padla-jen-mala-pokuta>.

Ze všech výše uvedených důvodů je proto dle mého názoru namíste uvažovat o doplnění stávající úpravy viz následující oddíl „shrnutí“.

8.1.5 Shrnutí

Jak již bylo uvedeno, současný stav ochrany čestnosti a poctivosti v prezidentské kampani považuji za zcela nedostatečný. Z toho důvodu navrhuji následující změny české úpravy.

I. Řešením je v první řadě zavedení institutu, pomocí kterého se kandidáti budou moci podobným útokům na svoji osobu efektivně bránit již v průběhu kampaně. To je ostatně požadavek, který byl odbornou veřejností vznesen již v souvislosti s nálezem ÚS ve věci senátora Nádvorníka.⁷²⁶

Měla by být vytvořena možnost zrychleného řízení, kde by soud o porušení etických pravidel kampaně rozhodoval v krátkém časovém horizontu. Inspirovat se je možno v úpravě polské.⁷²⁷ Stížnost proti uveřejnění nepravdivých informací zde může podat zmocněnec kandidáta k příslušnému okresnímu soudu.

Okresní soud přitom může již předběžně rozhodnout o následujících krocích:

- zákazu dalšího šíření takových informací,
- zabavení volebních materiálů obsahujících závadné informace,
- povinnosti uvést nepravdivé informace na pravou míru,
- povinnosti uveřejnit odpověď na nepravdivé informace,
- povinnosti omluvit se dotčenému kandidátovi.

Za uvedení nepravdivé informace může soud uložit také pokutu až do výše 650 000 Kč⁷²⁸ nebo povinnost vykonání veřejně prospěšných prací. Klíčové je, že soud musí v dané věci rozhodnout do 24 hodin po podání stížnosti. Proti rozhodnutí je pak sice přípustné odvolání, ovšem jen ve lhůtě 24 hodin a odvolací soud pak v dané věci musí rozhodnout opět nejdéle do 24 hodin. Rozhodnutí odvolacího soudu již nelze žádným způsobem přezkoumat a je okamžitě vykonatelné. Jestliže by soudy rozhodly o právu na odpověď, popř. o povinnosti uveřejnění omluvy, musí k danému úkonu dojít nejdéle do 48 hodin od rozhodnutí. Pokud by povinná osoba odmítla, soud na její náklady uveřejní omluvu sám.

⁷²⁶ GERLOCH, Aleš, Jan WINTR a Jan TRYZNA. Soudní přezkum čestnosti a poctivosti volební kampaně. *Právní rozhledy*. 2005, č. 24.

⁷²⁷ Čl. 111 UKW.

⁷²⁸ V originále 100 000 zlotých (čl. 111 UKW).

Polská úprava by mohla být do českého řádu přejata v podstatě beze změn a zajistila by možnost rychlé nápravy pro celou řadu prohřešků v průběhu kampaně. I přes to je však zřejmé, že ani taková úprava by neposkytovala ochranu před útoky, které přijdou například den před volbami, nebo dokonce v den voleb, jako tomu bylo v roce 2013 inzerátem v deníku Blesk. Bulharská úprava uvádí pro ten případ možnost podat stížnost k tamní Ústřední volební komisi, která ji musí přezkoumat do 24 hodin a pokud by se jednalo o volební den, pak musí stížnost přezkoumat dokonce do jedné (!) hodiny.⁷²⁹ Rozhodování do jedné hodiny po podání stížnosti však nepovažují ani za technicky proveditelné, ani za vhodné z hlediska možnosti danou věc skutečně zodpovědně posoudit. Řešení problému tak spatřují v zákazu volební kampaně krátce před volbami, viz následující tabulka.

Tabulka 53: Zákaz volební kampaně

Stát	Zákaz volební kampaně	Období*
Česká republika	NE	—
Bulharsko	ANO	24 hodin ⁷³⁰
Finsko	NE	—
Chorvatsko	ANO	24 hodin ⁷³¹
Irsko	NE	—
Kypr	NE	—
Litva	ANO	30 hodin ⁷³²
Polsko	ANO	24 hodin ⁷³³
Portugalsko	ANO	24 hodin ⁷³⁴
Rakousko	NE	—
Rumunsko	ANO	16 hodin ⁷³⁵
Slovensko	ANO	48 hodin ⁷³⁶
Slovinsko	ANO	24 hodin ⁷³⁷
celkem	8 × ANO; 5 × NE	26,75 h

* Pojem období představuje časový úsek před hlasováním, tzn., že např. údaj 24 h znamená, že volební agitace je zakázána 24 hodin přede dnem hlasování

⁷²⁹ Čl. 57 ECB.

⁷³⁰ Čl. 182 ECB.

⁷³¹ Čl. 13 ZIPRH.

Jak plyne z tabulky, hned osm z porovnávaných úprav nabízí relativně snadné řešení, jak předcházet situacím, kdy je v posledním okamžiku, nebo dokonce přímo v den voleb, uveřejněno dehonestující tvrzení na adresu některého z kandidátů. Řešení spočívá v uvalení zákazu na vedení volební kampaně po určitou dobu přede dnem hlasování. Vedením volební kampaně by se přitom mělo rozumět uveřejňování nových billboardů, inzerátů, projevů apod. Pokud jde o konkrétní délku moratoria, lze vyjít z úpravy slovenské, která ji stanovuje na 2 dny přede dnem voleb. Námitka může znít, že moratorium může být i ke škodě postiženého kandidáta, neboť v důsledku moratoria je mu paradoxně odepřena možnost reagovat na případné porušení ze strany jiného kandidáta. Na to lze odpovědět, že klíčové je zabránit již onomu prvotnímu porušení pravidel, a to i za pomoci vysokých sankcí, viz dále. Pokud by přeci jen došlo k jeho porušení ve 48 hodinách přede dnem voleb, bylo by zřejmě opět na Nejvyšším správním soudu, resp. Ústavním soudu, aby při velmi závažném porušení pravidel poškozenému kandidátovi poskytly ochranu v rámci „běžného“ povolebního přezkumu voleb, jak je upraven v současné době.

Jak již bylo naznačeno výše, aby mělo zavedení moratoria smysl, bylo by nezbytné doplnit institut dostatečně odrazujícími sankcemi pro případy porušení. Tak pokud by např. někdo zadal inzerát, popř. jinou reklamu v den hlasování, navrhuji stanovit následující sankce:

- pro zadavatele pokutu ve výši až 5 milionů korun,
- pro toho, kdo inzerát/reklamu uveřejní (tzn. televize, rozhlas, tisk, ...), pokutu ve výši až 20 milionů korun.

Jsem si samozřejmě vědom, že navrhované sankce se, co do výše, poněkud vymykají běžným poměrům. Důvodem je však vysoká závažnost postihovaného jednání. Obávám se, že pokud chceme do budoucna zamezit podobným excesům, je preventivní stanovení vysokých sankcí jedinou cestou. V kauze „inzerát“ by výše uvedené znamenalo pokutu 5 milionů Kč pro V. Zavadila a 20 milionů Kč pro deník Blesk. Takto vysoké sankce vychází rovněž z poměrů, za jakých může k porušením pravidel docházet –

⁷³² § 49 LRP.

⁷³³ Čl. 107 UKW.

⁷³⁴ Čl. 44 LEPR.

⁷³⁵ Období volební kampaně počíná 30. den přede dnem hlasování a končí sobotu předcházející dni hlasování v 7:00 (čl. 35 ZVPRU), z čehož byl vypočten údaj 16 hodin uvedený v tabulce jako doba zbývající do samotného dne hlasování.

⁷³⁶ § 2 ZVK.

⁷³⁷ Čl. 2 ZVRK.

tzn. na straně jedné zadavatelé disponující milionovými částkami pro účely podání inzerátu/reklamy a na straně druhé mediální subjekty s celostátním vlivem a kapitálem v řádu desítek až stovek milionů korun. Mimo to je třeba zohlednit, že navrhované sankce jsou stanoveny jako horní hranice, tzn. v případě, že k porušení by došlo pouze v malém rozsahu a např. na lokální úrovni, mohly by být sankce uloženy v podstatně nižší úrovni.

V souvislosti s tím lze zmínit, že některé úpravy zakazují vedení volební kampaně nejen po určitém datu, ale také před určitým datem. Namátkou je to úprava bulharská, podle které lze kampaň zahájit teprve 30 dnů přede dnem konání voleb,⁷³⁸ nebo úprava portugalská, podle které je počátek možný až od 14. dne přede dnem voleb.⁷³⁹ Podobný požadavek však nepovažují za vhodný, neboť jak bylo řečeno již dříve, včasné zahájení volební kampaně ještě nezaručuje její úspěšnost, resp. významnější výhodu oproti jiným kandidátům. Nechť tedy každý započne s kampaní, kdy uzná za vhodné. Kromě toho, proti včasné negativní kampani má každý dostatek času se bránit, což podstatně snižuje (nikoliv vylučuje) její „nebezpečnost“.

Další návrh, který by mohl přispět ke zlepšení současné situace, nabízí úprava slovenská a irská. Ta slovenská totiž vedení kampaně jakoukoliv jinou osobou, než je kandidát nebo tzv. třetí osoba, zakazuje.⁷⁴⁰ O třetích osobách bylo psáno již v kapitole šesté a na tomto místě lze jen zopakovat, že jde o subjekty registrované u Státní volební komise.⁷⁴¹ To zajišťuje, že jsou vždy veřejně známé, dohledatelné a prokazatelně spojené s určitým kandidátem, který by měl mít možnost požádat, aby byla jejich registrace případně zrušena.⁷⁴²

Podobně úprava irská stanovuje, že majitelé médií nesmí ve svých produktech, např. novinách, uveřejnit žádnou reklamu nebo oznámení v souvislosti s prezidentskými volbami, které by měly podporovat některého z kandidátů, nebo jej naopak hanět, a to pokud zadavatelem není sám kandidát, popř. jím zmocněná osoba.⁷⁴³

⁷³⁸ (Čl. 175 ECB) Pokud se však podíváme na poslední volbu v roce 2011, pak oficiálně trvala volební kampaň ve druhém kola pouze dva dny, a to díky pozdnímu vyhlášení výsledků voleb. Oba dva postupující kandidáti se rozhodli zákonný režim nerespektovat a volební kampaně pro druhé kolo zahájili ještě před jejich oficiálním otevřením (OSCE/ODIHR. *REPUBLIC OF BULGARIA: PRESIDENTIAL AND MUNICIPAL ELECTIONS 23 and 30 October 2011 Limited Election Observation Mission Final Report*. Warsaw, 2012, s. 12).

⁷³⁹ Čl. 44 LEPR.

⁷⁴⁰ § 2 ZVK.

⁷⁴¹ § 8 ZVK.

⁷⁴² § 35 ZVPR ČR.

⁷⁴³ Čl. 31 EAI.

Ačkoliv inzerát v Blesku porušil i pravidla české úpravy (neboť nebyl uveřejněn zadavatel), zde by navíc nebyla splněna ani podmínka přípustného okruhu zadavatelů. V. Zavadil by totiž zcela jistě spadl do kategorie zadavatelů nepřipustných, a to podle obou výše uvedených úprav. Pro větší účinnost by omezení okruhu možných zadavatelů reklamy/inzerátů mělo rovněž následovat zavedení příslušných sankcí:

- pro zadavatele inzerátu/reklamy, který k tomu není oprávněn, pokuta až 5 000 000 Kč,
- pro subjekt, jenž zakázanou propagaci uveřejní, pokuta až 20 milionů Kč.

Zdůvodnění vysokých pokut je podobné jako v předchozí situaci, tzn., že jen hrozba dostatečně vysokých pokut může do budoucna zabránit podobným „selháním“, jakého se dopustil advokát V. Zavadil a deník Blesk. Navíc se opět pohybujeme v oblasti velmi finančně náročných mediálních služeb, kde ceny za služby dosahují milionových částek.

Máme-li shrnout otázku etickou ve smyslu čestnosti a poctivosti, nezbyvá než konstatovat, že její řešení s ohledem na rozhodnutí NSS a ÚS dopadlo v praxi velmi nešťastně. Plně rozumím NSS a ÚS v tom, že vyslovení neplatnosti voleb je nástroj *ultima ratio*, který by měl být užíván velmi obezřetně. Na druhé straně se jedná o prostředek sloužící ke skutečné ochraně voleb, který by měl být ve vhodný okamžik využit, tzn., že nejde jen o teoretickou právní konstrukci. NSS a ÚS však vyslovení neplatnosti voleb pojaly jako řešení pro zcela výjimečné situace, kdy v podstatě jakékoliv verbální ataky, a to i opakované, nemohou využití tohoto prostředku přinést. Uvedené tvrdím s ohledem na fakt, že jen těžko si lze v českém prostředí představit závažnější osočení protikandidáta než to, které jej spojuje s nacismem⁷⁴⁴ a sudetoněmeckým revizionismem.⁷⁴⁵

Zneplatnění voleb ze strany NSS by u voličů vzbudilo velkou vlnu nevole a celkově by nepřispělo ke zlepšení politického klimatu. Přesto s mírnými pochybami soudím, že takový krok měl být učiněn.

⁷⁴⁴ ŽIŽKOVÁ, Markéta. Zeman opírá útok na Schwarzenberga o článek antisemitského publicisty. *Lidovky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/zeman-opira-utoky-na-schwarzenberga-o-clanek-antisemitskeho-publicisty-1o1-/zpravy-domov.aspx?c=A130121_135604_in_domov_ziz.

⁷⁴⁵ KACZOR, Jan. Mluvíte jako Sudeťák, řekl Zeman Schwarzenbergovi. *Lidovky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/aplousy-buceni-a-skan>

Jako řešení současného stavu jsem se proto pokusil v předchozích oddílech alespoň nastínit možné úpravy, které by mohly pomoci podobným excesům předcházet. Pro shrnutí se tedy jedná o:

1. úpravu nového řízení pro okamžité řešení nezákonností v průběhu kampaně,
2. zavedení moratoria na vedení volební kampaně v období 48 hodin přede dnem voleb, včetně stanovení příslušných sankcí,
3. omezení okruhu osob způsobilých vést volební kampaň, včetně stanovení příslušných sankcí.

8.2 Etičnost ve smyslu rovnosti

Nyní přecházíme ke druhé oblasti, která byla hned v úvodu vymezena jako etičnost ve smyslu rovnosti, tzn. ochrany před tím, aby někteří kandidáti mohli ovládnout veřejný prostor na úkor jiných kandidátů. Jde o pravidla, která mají za cíl zajistit možnost kandidátů prezentovat se ve veřejném prostoru za relativně rovných podmínek. V tomto smyslu byla do oddílu zařazena např. pravidla regulující přístup do médií pro prezidentské kandidáty, otázka zveřejňování smluv s mediálními společnostmi, podmínky pro zveřejňování předvolebních průzkumů a další. Z oblasti financování kampaně by sem jistě patřilo např. omezení maximálních výdajů na kampaň, nicméně tato otázka zde pochopitelně nebude již znovu řešena.

Nedostatečná zákonná úprava ve spojení s pochybnou úrovní médií, výzkumných agentur apod. mohou mít velmi závažné důsledky. Příkladem z praxe může být Rumunsko. Tamější mediální prostředí je totiž velmi silně kritizováno kvůli silnému propojení se zavedenými politickými stranami. To má vést ke značně neobjektivnímu poskytování informací v rámci volebních kampaní.⁷⁴⁶ Podobně tak Bulharsko. Média v této zemi jsou vlastně neprůhlednými strukturami, což v kombinaci s nedostatečnou právní regulací volební kampaně vedlo k pochybnostem o objektivitě zpravodajství jako celku.⁷⁴⁷ Překvapivým může být fakt, že do skupiny zemí s problematickým mediálním prostředím spadá také Rakousko. Etická stránka

dovani-duel-zeman-schwarzenberg-na-prime-pripomina-ring-1wa-/zpravy-domov.aspx?c=A130118_212137_ln_domov_jkz.

⁷⁴⁶ ROMANIAN ACADEMIC SOCIETY. *Dirty Presidential Elections Under Way in Romania*. Bucharest, 2014, s. 2.

⁷⁴⁷ OSCE/ODIHR. *REPUBLIC OF BULGARIA: PRESIDENTIAL AND MUNICIPAL ELECTIONS 23 and 30 October 2011 Limited Election Observation Mission Final Report*. Warsaw, 2012, s. 2.

kampaně totiž v rakouské úpravě není žádným způsobem regulována a přitom i zde panují jisté pochybnosti o nezávislosti soukromých sdělovacích prostředků, a to s ohledem na jejich vysokou koncentraci v rukou jednoho vlastníka, konkrétně společnosti Mediaprint.⁷⁴⁸ Takový stav je hodnocen jako nežádoucí, neboť mediální prostor by měl být založen na pluralitě a zdravé soutěži médií – nikoliv na jejich monopolizaci jediným subjektem. Zde je podstatné podotknout, že v rakouském případě je za problematickou považována situace, kdy hegemonem médií je soukromá mediální společnost. Poněkud znepokojivě vedle toho zní fakt, že v českém prostředí je mediálním hegemonem skupina ovládaná stávajícím ministrem financí a možným budoucím předsedou vlády.

8.2.1 Rozhlasové a televizní vysílání

Úprava zde reguluje dvě základní oblasti: přístup kandidátů do vysílání stanic soukromoprávních a přístup kandidátů do vysílání stanic veřejnoprávních. Zatímco u těch prvních je regulace spíše obecná a střídmá, u veřejnoprávních se často jedná o pravidla velmi konkrétní a podrobná.

V české úpravě platí, že jakékoliv televizní a rozhlasové stanice (tedy jak veřejnoprávní, tak soukromoprávní) nesmějí do svého vysílání zařadit placené reklamy kandidátů, popř. jejich stran.⁷⁴⁹ Zde je tedy důraz kladen na „placené“, což má jednoduše za následek, že žádný z kandidátů si nemohl koupit jakýkoliv prostor v televizi či rozhlase pro svoji politickou propagaci.

Zcela odlišná je situace, pokud jde o prostor poskytovaný kandidátům bezplatně. Ve veřejnoprávních médiích (České televizi a Českém rozhlase) mají všichni kandidáti v době od 16. dne přede dnem voleb do 48 hodin před dnem voleb vyhrazených 5 hodin bezplatného vysílacího času. Jde přitom o 5 hodin společně pro všechny (tzn. nikoliv 5 hodin pro jednoho kandidáta). V případě druhého kola se jedná o 1 hodinu vysílacího času dohromady pro oba kandidáty, kdy čas se mezi ně musí dělit rovným dílem.⁷⁵⁰ Uvedený prostor je využit pro tzv. volební spoty, tzn. krátké příspěvky natáčené samotnými kandidáty. Nad rámec zmíněného však samozřejmě Česká televize vysílala celou řadu diskusních pořadů, do kterých

⁷⁴⁸ OSCE/ODIHR. Republic of Austria Presidential Election 25. April 2010: osce/odihr needs assessment mission report. Warsaw, 2010, s. 13.

⁷⁴⁹ § 48 ZRTV.

⁷⁵⁰ § 35 ZVPR ČR.